

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Statsvetenskapliga institutionen

Illegala exportier av miljöfarligt avfall – varför då?

- En studie om varför avfall transporteras illegalt från Sverige till länder utanför Europa

Kandidatuppsats i statsvetenskap

Vårterminen 2015

Författare: Elin Keblanz

Handledare: Birgitta Niklasson

Antal ord: 11864

Abstract

Denna studie ämnar bidra till en ökad förståelse om varför miljöfarligt avfall exporteras illegalt. Studiens syfte är att besvara frågan om varför policy gällande exporter av miljöfarligt avfall inte efterföljs genom att se på problemet från ett policy perspektiv. Detta görs genom att teorin compliance-regimes appliceras på sex fall i en kvalitativ jämförande fallstudie baserad på intervjuer. Genom teorin utvecklas åtta hypoteser som studien struktureras kring. Dessa hypoteser är också studiens oberoende variabler, de är; incitamentshinder, övervakningshinder, upprätthållelsehinder, informations-/uppfattningshinder, övertygelsehinder, gruppeffektshinder, resurshinder och autonomihinder. En förekomst av något av dessa, eller flera, hinder leder till lägre grad av efterlevnad av policyn. Vilket i detta fall innebär att avfall exporteras illegalt. Resultaten ger stöd för teorin, då resultatet visar på mönster som innebär att de som exporterat illegalt uppvisar fler hinder med policyn än dem som inte exporterat illegalt. Sju av hypoteserna får stöd i studien, alla utom den gällande incitamentshinder. Inget av fallen uppger att de har hinder gällande incitament för att följa policyn.

Nyckelord: Illegala gränsöverskridande avfallstransporter, hazardous waste exports, policy-compliance, compliance-regimes, compliance-barriers

Innehållsförteckning

1.	Inledning.....	4
2.	Bakgrund och tidigare forskning	5
2.1	Problemet.....	5
2.2	Tidigare forskning	9
3.	Ett policyperspektiv.....	11
3.1	Compliance regimes	12
3.2	Hypoteser.....	14
4.	Metod och material.....	15
4.1	Studiens design.....	16
4.2	Avgränsningar.....	16
4.3	Beroende variabel	16
4.5	Oberoende variabler.....	17
4.6	Urval	17
4.7	Datainsamling	18
4.8	Analysmetod	20
4.9	Etik	20
5.	Resultat.....	21
5.1	Fall 1	21
5.2	Fall 2.....	22
5.3	Fall 3.....	23
5.4	Fall 4.....	24
5.5	Fall 5.....	25
5.6	Fall 6.....	25
6.	Analys och slutsatser.....	26
6.1	Analys.....	26
6.2	Slutsatser.....	33
7.	Källförteckning.....	36
7.1	Böcker och vetenskapliga publikationer	36
7.2	Rapporter och övriga publikationer	37
7.3	Lagar och förordningar	38
7.4	Digitala källor	38
7.5	Intervjuer	38
8.	Bilagor.....	40
8.1	Intervjuguide 1 - Myndighetspersoner.....	40
8.2	Intervjuguide 2 – Fall som exporterat illegalt.....	42
8.3	Intervjuguide 3 - Jämförelsefall	44

1. Inledning

Vi har åtskilliga gånger fått information om svenskt avfall som dykt upp i andra delar av världen genom rapporteringar från media (Waleij et al., 2013). Uttjänta datorer från svenska skolor hamnar på ett skrotberg i Ghana där barn eldar på datordelarna för att utvinna ädla metaller. I processen exponeras barnen för hälsovådliga gaser som kan ge dem nervskador eller till och med kan leda till deras död.

Det var ungefär så mycket jag visst om detta problem vid denna uppsats början. För att ta reda på mer om fenomenet bestämde jag träff med Hans Ternér på Tullverket¹. Vid vårt möte presenterades en intressant frågeställning om varför avfall exporteras från Sverige. Det förklarades för mig att det av fyra olika anledningar är svårt att förstå logiken bakom varför någon väljer att exportera avfall. För det första rör det sig om produkter med ett lågt monetärt värde. För det andra skickas dessa produkter till länder med hög fattigdom och därmed köpsvaga potentiella kunder. För det tredje kostar en transport av en container till exempelvis Afrika mellan 15000-75000kr, plus tull i mottagarlandet. För det fjärde är det olagligt att exportera avfall från Sverige till länder utanför OECD. Det är alltså svårt att tänka sig att det rör sig om en stor vinst för den som exporterar, och det är som sagt olagligt och straffbart med upp till två års fängelse. Problemet och situationen runt det blev en spännande gåta som jag måste hitta svar på.

Min frågeställning är alltså: Varför efterföljs inte policy gällande export av miljöfarligt avfall?

Den vanligast förekommande förklaringen inom tidigare forskning till varför miljöfarligt avfall exporteras är att det rör sig om en ekonomisk vinst för exportören. Vidare förklaras detta främst med teorin ”White-collar crime” (se exempelvis Ruggiero & South, 2010), som är en teori från kriminologin med rötter i rational choice. Tidigare forskning på området har förklarat problemets förekomst främst med individfokuserad teori, såsom white-collar-crime, men studier har också haft hypoteser om kopplingar till organiserad brottslighet där resultatet mynnat ut i en policyrelaterad förklaringsmodell (Massari & Monzini, 2004). Forskningsläget idag kan inte svara på frågan om varför policy om export av miljöfarligt avfall inte efterföljs. Ingen forskning har gjorts utifrån ett policyperspektiv trots att problemet är ett policyproblem.

¹ Personlig kommunikation 040215

Syftet med denna uppsats är att belysa och förklara ett dolt samhällsproblem utifrån ett policyperspektiv. Genom att pröva en policyteori, compliance regimes, på problemet illegala exporterna av miljöfarligt avfall kan vi komma närmare en förståelse av detta policyproblem.

Disposition

Denna uppsats inleds med ett avsnitt som beskriver forskningsproblemet och det aktuella forskningsläget. Vidare följer en del där uppsatsens teoretiska utgångspunkter och hypoteser presenteras. Efter det följer ett avsnitt som berör studiens metod och material. Efterföljande del presenterar studiens resultat. Avslutningsvis följer analys och slutligen uppsatsens slutsatser.

2. Bakgrund och tidigare forskning

Problematiken kring exporterna av miljöfarligt avfall har aktualiserats under de senaste årtiondena, då regleringen av dessa exporterna är relativt ny är även det relaterade forskningsfältet ungt. Detta avsnitt inleds med en beskrivning av problemet som sådant och dess bakgrund. Vidare följer en presentation av forskningsläget på området.

2.1 Problemet

För att förstå bakgrunden till denna problematik inleddes arbetet med en egenomgång av lagstiftningen och om hur exporterna av miljöfarligt avfall blev ett politiskt problem, en presentation följer.

Under 1980-talet ökade konsumtionen i väst avsevärt, likaså mängden avfall. Genom denna ökning skapades ett nytt behov, ett behov av en möjlighet att göra sig av med avfall. Eftersom denna utveckling också förändrade många länders nationella lagstiftning, vilket innebar att det många gånger blev både kostsamt och besvärligt att göra sig av med vissa typer av avfall, växte intresset för att exportera avfallet. Under senare delen av 1980-talet beräknas att omkring 50 miljoner ton avfall skeppades till Afrika från västvärlden för att dumpas där. Under denna period var dessa avfallstransporter politiskt högaktuella, både på nationell och på internationell nivå. Den alarmerande situationen fick en reaktion i att Baselkonventionen arbetades fram och skrevs under 1989 (Massari & Monzini, 2004). Konventionen är frivillig och undertecknad av 175 länder och den trädde i kraft 1992 (SBC, 2010, Tompson & Chainey, 2011). Konventionen syftar till att skydda människors hälsa och miljön i förhållande till hanteringen av miljöfarligt avfall och annat avfall. Genom att reglera transnationella

rörelser, hantering och tillverkning av olika avfall ska detta mål uppfyllas (Polisen, 2010, SBC, 2010). Sverige är ett av de länder som har skrivit under Baselkonventionen (Naturvårdsverket, 2010).

I takt med att konsumtionen av olika varor i väst ökar, ökar också mängden avfall. De senaste årtiondena har vi, speciellt i väst, ökat vår användning av elektroniska produkter avsevärt. Dessa elektroniska produkter har en relativt kort livslängd och genererar mängder av miljöfarligt avfall. Elavfall (fortsättningsvis WEEE²) av olika slag är en del av det miljöfarliga avfallet. Vidare inkluderar begreppet miljöfarligt avfall även skrotbilar och dess tillbehör, vitvaror, kemikalier och andra varor som innehåller olika typer av miljöfarliga ämnen (Baird, Curry & Cruz, 2014).

Miljöfarligt avfall definieras i denna uppsats enligt Baselkonventionen. I Baselkonventionen görs det skillnad på avfall och farligt avfall, dock är båda typerna av avfall miljöfarliga. Detta eftersom avfall som inte kan tas om hand på ett miljövänligt sätt är att betrakta som en fara för miljön (Polisen, 2010). Vidare specificering av miljöfarligt avfall görs i EU-förordning 2008:98, där definieras avfall som ett ämne eller föremål som innehavaren gör sig av med, avser att göra sig av, eller är skyldig att göra sig av med. Mer specifikt är en vara avfall om den kräver kontroll, rengöring eller reparation innan återanvändning (EG 2008:98, K. Persson, Åklagarmyndigheten, personlig kommunikation, 070415).

Det råder delade meningar kring omfattningen av transporter av miljöfarligt avfall. Eftersom det är i princip omöjligt att mäta antalet olagliga transporter är det också lika svårt att uttala sig om förändringar i dess omfattning (Baird, Curry & Cruz, 2014, Gibbs & Simpson, 2008). Siffror varierar från att en femtedel av alla exporter är avfall och att en femtedel av dem är illegala transporter av avfall till att 28 % av alla företag illegalt exporterar WEEE. Det finns också siffror på att transportererna av miljöfarligt avfall från EU ökat från 3.2 ton 2009 till 7.4 ton 2011, vilket skulle innebära att ungefär 10 % av allt producerat miljöfarligt material hamnar i länder med begränsade möjligheter att på ett säkert sätt destruera de miljöfarliga ämnena (Braid, Curry & Cruz, 2014). En annan studie menar att 96 % av allt europeiskt miljöfarligt avfall stannar i Europa, och att alltså endast 4 % av avfallet hamnar utanför Europa (Fikru, 2012). Enligt en rapport från Baselkonventionen (2010) har exporterna av miljöfarligt avfall i stort ökat, men de illegala transportererna som går till länder utanför OECD har minskat (SBC, 2010). Även från Sverige är det svårt att säga om exporterna ökar eller

² Förkortning för "Waste electronic and electrical equipment", ett begrepp från EU-direktiv 2012/19/EU

minskar, även om problemet som sådant anses växa (Naturvårdsverket, 2010, Waleij et al., 2013).

Det avfall som exporteras kan delas upp i två olika kategorier, plus- och minusavfall. Plusavfall innebär avfall som den som exporterar valt att exportera med avsikt att tjäna pengar på försäljning av avfallet i mottagarlandet. Minusavfall är sådant som är dyrt att göra sig av med i avsändarlandet och exportören väljer att skicka iväg avfall för att komma undan dyra destruktionskostnader, det handlar alltså om att spara pengar snarare än att tjäna pengar (M. Johansson, Tullverket, personlig kommunikation, 080415).

Fikru gjorde 2012 en studie av rörelser av miljöfarligt avfall inom fältet ekonomi. Studien är en statistisk analys som använder regressionsanalyser. I studien undersöks 30 europeiska länder, EU:s medlemsstater samt Norge, Island och Schweiz. I studien jämförs antalet producenter av miljöfarligt avfall, antalet exportörer av miljöfarligt avfall, total exporterad vikt av miljöfarligt avfall vilket resulterar i en presentation av varje lands exportintensitet, exempelvis exporterar Sverige 23.37% av det producerade avfallet. Denna siffra innebär att Sverige hamnar på tionde plats av de 30 länderna när det gäller procentuell mängd av exporterat miljöfarligt avfall. Fikru menar att om en aktör väljer att exportera avfall eller ej beror i huvudsak på två saker, miljöpolicy och priset för destruktion av miljöfarligt avfall. Förenklat menar Fikru att länder med en utvecklad och tydlig miljöpolicy och/eller lågt pris för destruktion av avfall exporterar mindre (Fikru, 2012).

Problemet med avfall som transporteras från väst till länder utanför OECD kvarstår och det får som beskrevs i inledningen fasanfulla konsekvenser för såväl enskilda individer, samhällsstrukturer, djurliv och miljö. Ett sätt att förklara varför detta problem kvarstår är att titta på övergripande strukturella faktorer, som agerar som förutsättningar för att illegala avfallstransporter ska vara möjliga. Den generella ökningen av tillverkning av miljöfarligt avfall är en bidragande faktor. Att många västländer har förbjudit import av miljöfarligt avfall och/eller förändrat policys inom landet när det gäller hur miljöfarligt avfall bortskaffas och vad det kostar att göra sig av med det. Många utvecklingsländer som blir mottagare för importer av miljöfarligt avfall har inte möjlighet att skydda sig själva mot dessa importer till följd av starka ekonomiska intressen. En av de kanske viktigaste anledningarna till att problemet kvarstår är beroende av hur lagstiftningen och regleringen i landet ser ut, detta gäller både avsändarländer och mottagarländer. I många länder är lagstiftningen kring miljöfarligt avfall relativt ny och i ständig utveckling, vilket gör det svårt för inblandade

aktörer. Många gånger är också lagstiftningen inkomplett eller väldigt sällan använd. I de länder som har straffrättslig lagstiftning och som implementerar den är straffen för lagöverträdelser gällande miljöfarligt avfall relativt låga (Massari & Monzini, 2004).

Transporter av miljöfarligt avfall är ett brott som kan anses vara ett offerlöst brott, det finns inget lättöverskådligt och nära offer, vilket kan vara en anledning till att det också är ett brott som begås av annars tillsynes helt vanliga människor, men också en faktor till att fenomenet har en relativt låg prioritet på den politiska agendan (Baird, Curry & Cruz, 2014, Skagerö & Korsell, 2006).

När det gäller tillsyn och kontroll av transporter av miljöfarligt avfall från Sverige är ett flertal myndigheter inblandade på olika sätt. Samordnande myndighet är Naturvårdsverket, tillsynsmyndighet är Länsstyrelsen, ansvar för kontroll har Tullverket som också selekterar kontrollobjekt. Andra myndigheter som också har en roll i arbetet med gränsöverskridande avfallstransporter är; Polisen, Åklagarmyndigheten, Kustbevakningen och Kemikalieinspektionen (Skagerö & Korsell, 2006).

Transporter av miljöfarligt avfall är ett område som regleras av både svensk lag, EU-direktiv och internationella konventioner. Som nämns ovan inleddes regleringen av transporter av miljöfarligt avfall i samband med Baselkonventionen 1989. Baserat på denna konvention skapades lagar och direktiv inom EU för att inom gemenskapen reglera miljöbrott. Den nu gällande förordningen från EU är EG 1013/2006 (Naturvårdsverket, 2010), som kompletteras med direktivet EG 2008/98 (K. Persson, Åklagarmyndigheten, personlig kommunikation, 070415).

I Sverige används både miljöbalken och smuglingslagen vid åtal för exporter av miljöfarligt avfall (SFS 1998:808 & SFS 2000:1225). De brottsrubriceringar som används i Sverige vid åtal för denna typ av exporter är; ”försök till otillåten avfallstransport” och ”försök till smuggling”. Anledningen till att det rör sig om ”försök till” är att transporten, av praktiska skäl, inte lämnat Sverige när den stoppas och kontrolleras, handlingen kan med dagens lagstiftning därför inte anses som ett fullbordat brott. Det finns ett fåtal fall där transporter från Sverige stoppats i ett annat EU-land, exempelvis Tyskland och Nederländerna som båda har stora hamnar, då blir brottsrubriceringen annorlunda, men detta är undantagsfall. Regelverket är stort och svåröverskådligt och skiljer sig i viss mån från övrig svensk lagstiftning då det inte framgår tydligt i svensk lag vad som är lagligt att skicka vart och inte. Detta grundar sig i att det finns olika restriktioner för olika länder när det gäller export från

Sverige. Det komplicerar ytterligare att olika länder har olika restriktioner för import, vilket kan innebära att det kan vara lagligt att exportera en vara från Sverige, men olagligt att importera den i mottagarlandet (K. Persson, Åklagarmyndigheten, personlig kommunikation, 070415)

2.2 Tidigare forskning

Illegala transporter av miljöfarligt avfall är ett område som sträcker sig över flera vetenskapliga discipliner, exempelvis kriminologi, ekonomi och statsvetenskap för att nämna några. Då det rör sig om brottsliga handlingar är området vida omskrivet av kriminologer som bland annat fokuserat på att arbeta fram metoder som kan användas vid forskning på området med anledning av områdets relativa ungdom och komplexa karaktär (Baird, Curry & Cruz, 2014, Tompson & Chainey, 2001, White, 2009). Ekonomer har fokuserat på bland annat ekonomiska mönster på en global nivå och hur dessa förhåller sig till vilka länder som exporterar eller importerar och hur detta förändras över tid (Exempelvis Baggs, 2009, Fikru, 2012).

Följande presentation av tidigare forskning på området kommer att delas in i avsnitt strukturerat efter vilken typ av förklaring till fenomenet som ges. Forskningsläget har idag fokuserat främst kring individfokuserade förklaringar, förklaringar relaterade till organiserad brottslighet och policyrelaterade förklaringar. En utveckling av dessa tre följer, avsnittet avslutas med en presentation av den aktuella forskningsluckan och hur denna studies syfte kan fylla denna lucka.

Individfokuserade förklaringar

Teorier som ofta används för att förklara denna typ av miljöbrott är White-collar crime (Ruggiero & South, 2010), rational choice och rutinaktivitetsteorin (Baird, Curry & Cruz, 2014). Dessa tre teorier har gemensamt att de alla har en individcentrerad utgångspunkt och att de bygger på en idé om människans rationella tänkande i kriminella situationer. Teorin om White-collar crime innebär i korthet att personer i maktposition inom näringsverksamhet utför brottsliga handlingar för egen vinning eller för att gynna företaget (Tombs & Whyte, 2013). Rational choice innebär i denna kontext att personer gör rationella kalkyleringar vad det gäller risk och potentiell vinst i samband med utförandet av en illegal handling (Pease, 2013, Tompson & Chainey, 2011). Rutinaktivitetsteorin innebär att tre kriterier måste vara uppfyllda för att en kriminell situation ska uppstå, dessa kriterier är; en motiverad förövare,

ett lämpligt offer och en avsaknad av kapabla väktare (Felson, 2013). I detta sammanhang innebär den motiverade förövaren den som exporterar. Det lämpliga objektet blir ett något otydligt begrepp, men kan ses som miljön och/eller tillfället att spara eller tjäna pengar. Kapabla väktare kan vara vem som helst som förövaren anser kapabel att stoppa det kriminella beteendet, det kan vara en kollega, allmänheten eller en tillsynsmyndighet.

Organiserad brottslighet

Dock är inte alla överens om att det är just ekonomisk vinning som är den enda förklaringen till exporter av miljöfarligt avfall. Forsvarets forskningsinstitut presenterade 2013 en rapport som föreslår kopplingar till organiserad brottslighet och terrorism, vilket skulle kunna innebära att ekonomisk vinning inte är den enda förklaringsfaktorn till problemet (Waleij et al., 2013). Att de illegala avfallstransporterna kan ha kopplingar till organiserad brottslighet lyfts också fram av Naturvårdsverket (2010), som i sin rapport intervjuat underrättelsehandläggare på Rikskriminalstyrelsen som menar att det kan finnas kopplingar till andra brott såsom; narkotika, penningtvätt och människohandel.

Policyrelaterade förklaringar

Massari & Monzini gjorde 2004 en fallstudie som fokuserat på Italien och speciellt fokus på exportörerna. Resultatet av denna fallstudie innefattar kritik mot den paradigmatliknande föreställningen att miljöbrott av denna typ ska räknas till White-collar crime. De fann i sin analys av materialet att det var en heterogen grupp av individer som var verksamma i den illegala handeln av miljöfarligt avfall i Italien som inte passar in på definitionen av en white-collar crime kriminell. Inte heller finner de stöd för några hypoteser gällande organiserad brottslighet. Individerna i sig anses inte viktiga för att förklara problemet, istället menar Massari & Monzini att det är de tekniker som används i den illegala verksamheten som är det viktigaste då många av de inblandade aktörerna delade färdigheter och kunskaper relevanta för branschen. Avfallsbranschen är en bransch där gränsen mellan lagligt och olagligt är otydlig, det är också ett policyområde som nyligen fått skärpta regler som resulterat i färre lagliga möjligheter för avfallshantering. Med en minskad tillgång till laglig hantering har också priset för laglig deponering ökat, vilket kan öka intresset för marknaden hos kriminella aktörer. I samband med att skärpta regler införs krävs också medföljande policyåtgärder, både vad det gäller det lagliga beteendet och det olagliga. Något som saknas i fallet Italien. Det krävs också fungerande kontrollsystem och upprätthållning av regelverket, något som också var problematiskt i Italien till följd av utbredd korruption hos administrativa myndigheter

ansvariga för reglering av avfallsbranschen. Vidare kan också allmänhetens uppfattning av problemet och affärsetik inom branschen vara viktiga faktorer till varför problemet kvarstår (Massari & Monzini, 2004).

En annan förklaring till den gränsöverskridande miljöbrottsligheten är okunskap hos exportören. Då lagstiftningen är omfattande och av många uppfattas som besvärlig kan det vara så att brottsliga situationer uppstår till följd av bristande kunskaper om regelverket (Skagerö & Korsell, 2006).

Forskningslucka

Tidigare forskning har inte på ett utförligt sätt kunnat svara på frågan: *Varför efterföljs inte policys om exporter av miljöfarligt avfall?* Forskningsläget idag har främst fokuserat på individerna bakom de illegala exporterna av miljöfarligt avfall, mitt bidrag till forskningsläget blir att fokusera på policyn i sig, vilka eventuella problem som finns och hur den uppfattas av målgruppen för policyn. Massari och Monzzini (2004) beskriver att bristande kunskaper om regelverket, problem med upprätthållning och kontroll, allmänhetens uppfattning om policyn och bristande affärsetik inom en bransch kan vara förklaringar till den fortsatta exporten av miljöfarligt avfall, utan att gå in vidare på dessa tänkbara förklaringsfaktorer. Dessa tänkbara förklaringsfaktorer kan alla ses som policyproblem, trots detta finns ingen forskning från policyfältet gällande illegala exporter av miljöfarligt avfall. En policyapproach kan koppla samman tidigare typer av förklaringar och ge en helhetsbild av varför policyn inte efterföljs.

3. Ett policyperspektiv

Eftersom exporter av miljöfarligt avfall kan ses som en brist av efterföljande av en policy har jag valt att använda en teori från policyfältet för att förklara varför dessa exporter sker. Den statsvetenskapliga forskningen på området är begränsad, detta trots problemets tydliga statsvetenskapliga anknytning och att det efterfrågas av forskare i andra vetenskapliga fält. Flera kriminologer som skrivit om transporter av miljöfarligt avfall uppmanar till exempel till ökad politisk debatt och prioritering för en framtida policyförändring (Massari & Monzini, 2004, Tompson & Chainey, 2011, White, 2009). Att se på problemet från ett policyperspektiv har också en praktisk relevans då myndigheter som jobbar med implementering av dessa policys i Sverige, exempelvis Tullverket (M. Johansson, Tullverket, personlig kommunikation, 080415) fått öronmärkta pengar från politiskt håll för att öka efterlevnaden av dessa policys. Den teori jag valt, compliance regimes, i denna studie är en policyteori vars

syfte är att förstå eventuella problem med en specifik policy för att ge policyutvecklare och implementerare en inblick i problemen för sedan skapa möjligheter till utökad efterlevnad av policyn (Weaver, 2015).

3.1 Compliance regimes

Teorin om ”Compliance Regimes” av Weaver som först publicerades 2013 har sedan utvecklats vidare och en utförlig version av teorin kommer att publiceras i *Public Administrative Review* under 2015.

Weaver presenterar med sin teori en modell för att förstå varför målgruppen för en viss policy följer eller inte följer policyn. Han använder ordet compliance för att beskriva detta (Weaver, 2014, Weaver, 2015), i denna studie kommer compliance att översättas med ordet efterlevnad.

Weaver menar att alla aktörer inblandade i en policys utveckling, implementering och upprätthållning bör försöka förstå vilka faktorer som är viktigast för den aktuella policyns compliance i målgruppen. Han menar också att efterlevnadsfaktorerna kan skifta över tid, varför det kan vara nyttigt att se över dessa igen vid olika tidpunkter för att kunna säkra en hög grad av efterlevnad. Weaver poängterar att målgrupper ofta är heterogena, vilket kan innebära att vissa faktorer är viktiga för en grupp i målgruppen medan andra är dominerande för en annan del av målgruppen. Därför kan det vara bra att efter en policys implementering se över efterlevnadsfaktorer igen och utvärdera vilka som följer policyn och inte och vad som framstår som viktigt för respektive grupp. Genom att urskilja vilka efterlevnadsfaktorer som är relevanta för en viss policy och målgrupp finns sedan en möjlighet till åtgärder gällande de specifika problemen med policyn, för att öka dess efterlevnad (Weaver, 2015).

Ett viktigt bidrag i Weavers teori är hans tankar om att flera compliancefaktorer samvarierar och tillsammans skapar bristfälliga förhållanden för en hög grad av efterlevnad. Genom att titta på flera faktorer samtidigt finns en större möjlighet till en utförlig förklaring till varför en viss policy inte efterföljs i önskad grad (Weaver, 2015). Detta viktiga bidrag kan också ses som ett problem med teorin då det gör att det blir svårt att falsifiera teorin. Om en förekomst alla faktorer var för sig eller tillsammans innebär att teorin får stöd kan det tänkas svårt att hitta en policy som inte stämmer in på teorin. Dock är teorin utformad för att behandla grad av efterlevnad snarare än förekomst av efterlevnadsproblem, vilket kan användas som ett argument mot denna kritik (Weaver, 2015).

Genom att urskilja olika efterlevnadsfaktorer menar Weaver att policyutvecklare kan maximera den tilltänkta effekten av en policy och graden av efterlevnad hos målgruppen. Weavers teori är delvis utvecklad som ett svar på den beteendekonomiska forskningen som dominerat efterlevnadsforskningsfältet. Weaver menar att det finns en rad olika faktorer som påverkar målgruppens efterlevnadstendenser och att de olika faktorerna kan samvariera i olika kombinationer för olika individer, grupper och policys. Han har delat in dessa faktorer i tre huvudgrupper; (1) Incitaments-, övervaknings- och upprätthållningshinder (Incentives, Monitoring and Enforcement Barriers), (2) Information/uppfattnings-, övertygelse- och gruppeffektshinder (Information/Cognition, Beliefs, and Peer Effect Barriers) och (3) Resurs- och autonomihinder (Resource and Autonomy Barriers) (Weaver, 2015). Nedan presenteras dessa huvudgrupper djupare var för sig.

Incitaments-, övervakning- och upprätthållningshinder

Det är uppenbart att om det saknas incitament för att följa en policy kommer få att göra det. Ett exempel kan vara parkeringsböter med låga bötesavgifter, många parkerar på otillåtna sätt och får parkeringsböter då det inte spelar så stor roll. Oavsett vad en policy syftar till att göra, är det viktigaste här att försöka förstå hur målgruppen ser på kostnader och nytta med en specifik policy. När det gäller övervakning menar Weaver att vissa fenomen kan vara svåra att övervaka, exempelvis sådant som rör den privata sfären, exempelvis är det lätt att förstå att det är svårt att övervaka kondomanvändandet hos en population. Den tredje delen av denna huvudgrupp gäller upprätthållning av policy, det kan alltså finnas både incitament och övervakningsmöjligheter, men policyn kanske ändå inte upprätthålls av dem som har den rollen. Ett bra exempel här kan vara lagar om bilbältesanvändning, där det kan vara så att de som har som uppgift att upprätthålla lagen om bilbältet saknar incitament att faktiskt göra det av olika anledningar (Weaver, 2015).

Informations-/uppfattnings-, övertygelse- och gruppeffektshinder

Om målgruppen saknar information om varför de tjänar på att följa en policy kan det leda till att de inte följer den. Lika så om de är felinformerade på något vis och då har en negativ uppfattning om policyn. Dessa påverkansfaktorer är extra viktiga när det gäller mer svåröverskådliga policys som kan ha komplexa regelverk, ett exempel kan vara olika miljöskyddspolicys med rapporteringskrav för företag. Uppfattningshinder kan också inkludera olika policys som har långsiktiga mål, där det kan vara svårt för målgruppen att uppfatta vinsten med policyn, exempelvis policys gällande pensionssparande eller miljöskydd.

Med övertygelse menas i detta fall en rad olika saker, det kan röra sig om kulturella aspekter, religiösa, ideologiska eller någon annat. Det kan handla om allt från religiösa grupper som motsätter sig viss sjukvård, subkulturer som använder vissa droger eller misstro riktat mot policyutvecklarna. Den del av denna huvudgrupp som kallas gruppeffekter innebär i detta fall en uppfattning om att om det är socialt accepterat att följa en viss policy så kommer fler att göra det, alltså om policyn blir rotad som en norm i samhället och målgruppen.

Exempelvis är det väldigt socialt accepterat att källsortera i Sverige, det kan ses som en policy som blivit en norm i samhället. Det kan bli problem med en policy om det finns en diskrepans mellan vad människor anser vara rätt sätt att göra och vad människor faktiskt gör. Ett exempel här skulle kunna vara TV-licensen i Sverige, många tycker att det är rätt att betala, men ofta dyker argument upp om att det är så få andra som gör det vilket gör att personer själva inte vill göra det (Weaver, 2015).

Resurs- och autonomihinder

Denna huvudgrupp innefattar alla de olika faktorer som kan påverka en persons förmåga eller kapacitet att följa en viss policy, personer kan vilja, tro på och förstå en policy men sakna resurser att kunna följa den. Problemet kan då vara att policyutvecklarna inte gjort det möjligt för alla i målgruppen att följa policyn. Det kan exempelvis handla om ekonomiska resurser, utbildning, transportmedel eller språkkunskaper. När det gäller autonomi handlar det om personer som i vissa policyförhållanden inte har full möjlighet att själva bestämma om de ska följa en policy eller inte. Ett tydligt exempel på detta är när någon lider av ett fysiskt beroende, så som vid alkoholism, narkotika missbruk eller rökning. Men det kan också handla om andra yttre faktorer som påverkar personens självbestämmande (Weaver, 2015).

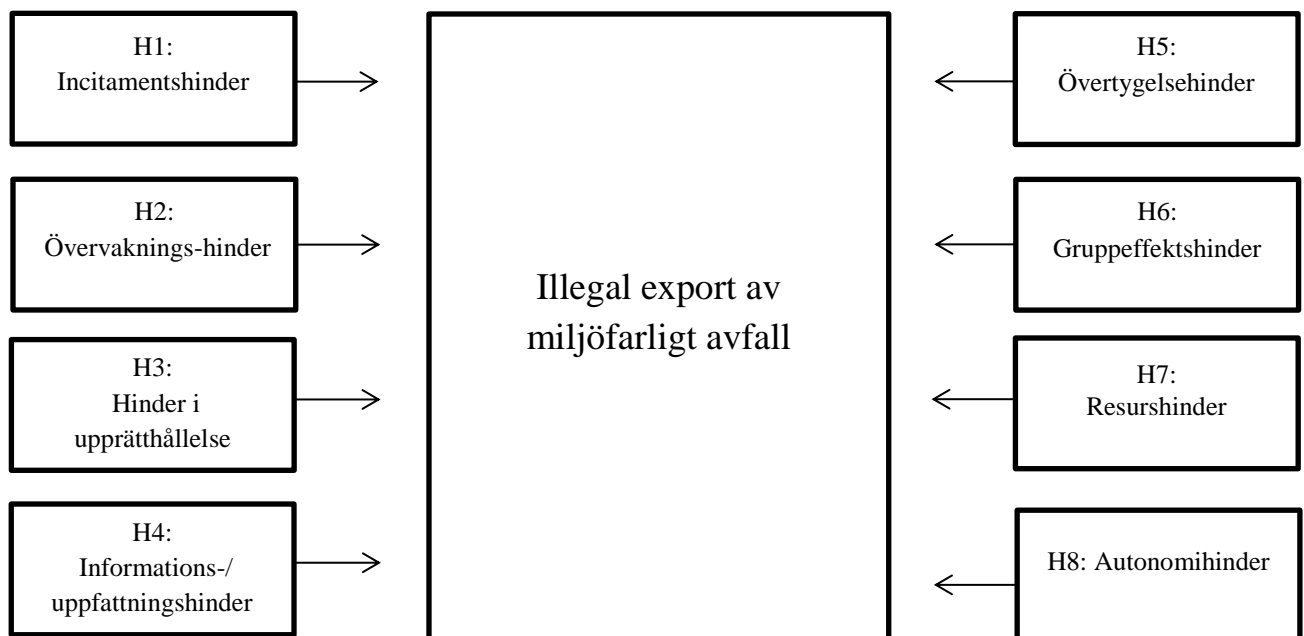
3.2 Hypoteser

Weaver har testat sin teori på en rad olika policyområden, bland annat; skatter, brottsprevention gällande vapen på flygplan och smittskyddspolicy (Weaver, 2015). Policy gällande export av miljöfarligt avfall kan ses som en säkerhetspolicy, likt brottsprevention gällande vapen på flygplan. Inom kategorin säkerhetspolicy finns stora skillnader, inte minst vad det gäller målgruppens möjligheter att utvärdera aktuella risker. Säkerhetsrisken när det kommer till förbud mot vapen på flygplan är enkel och direkt medan säkerhetsrisken när det gäller olika miljöpolicy kan vara långsiktig och svår att ta in då den stora risken kanske främst gäller en helt annan del av världen (Stone, 2012). Det finns också stora skillnader när det gäller regelverkens tydlighet, att du inte får ta med dig vapen på ett flygplan är tydligt och

enkelt att förstå, medan regelverken gällande vilka varor som kan klassas som avfall vid en eventuell export är långa, ingående och komplexa. Då compliance-regimes inte har testats på miljöpolicy har jag valt att pröva teorin i denna studie.

För att skapa möjlighet till en förståelse av problemet och hur policyerlevnad i detta fall ter sig har jag valt att bryta upp de tre huvudgrupperna i enskilda hypoteser. Varje tänkbart skäl till att målgruppen inte följer policyn blir alltså en egen hypotes. Hypoteserna konkurrerar inte med varandra, flera hypoteser kan alltså få stöd samtidigt.

Figur 1. Hypoteser

4. Metod och material

Med utgångspunkt i syftet och frågeställningen har denna studie utförts med en kvalitativ metod, då användning av den valda teorin, compliance-regimes, kräver information som inte finns tillgänglig på annat vis. Nedan presenteras metoden mer ingående, varje del i metoden diskuteras för att tydliggöra metodvalets konsekvenser för studien.

4.1 Studiens design

Studien har genomförts med en teoriprovande jämförande design och innefattar en fåfallsstudie med en mest olika design. Genom att använda en mest olika design kan teorins styrkor och svagheter belysas på ett på ett tydligt sätt (Esaiasson et al., 2012).

4.2 Avgränsningar

Som nämnades i beskrivningen av problemet gjordes 2012 en undersökning om rörelser av miljöfarligt avfall i Europa där Sverige placerades på tionde plats av 30 undersökta länder. I studien argumenteras att länder med en välutvecklad miljöpolicy och/eller lågt pris för destruktion för miljöfarligt avfall exporterar mindre miljöfarligt avfall. Sverige har enligt studien inte onormalt höga avgifter för destruktion av miljöfarligt avfall (Fikru, 2012). Då Sverige är känt för att ligga i framkant när det gäller miljöpolicy (Börzel & Panke, 2013) är det intressant att Sverige hamnar så högt i studien. Det kan vara så att Sverige i detta sammanhang är speciellt och/eller att det finns problem med gällande policy för export av miljöfarligt avfall, varför jag valt att avgränsa min studie till att studera policy gällande exporter av miljöfarligt avfall i Sverige.

Efter en genomgång av omfattande material av tidigare forskning framgår att detta smala fält inte är så smalt. Det finns många olika typer av avfall och branschen är stor, en av de största i världen. Ytterligare avgränsning krävs för studiens genomförande. Vid kontakt med experter på berörda myndigheter lyfts det fram att det skett en ökning av ärenden gällande bilrelaterat material (U. Hagelin, Naturvårdsverket, personlig kommunikation, 230415, P. Hübinette, Länsstyrelsen, personlig kommunikation, 210415, M. Johansson, Tullverket, personlig kommunikation 080415, K. Persson, Åklagarmyndigheten, personlig kommunikation, 070415). Om denna ökning beror på en faktisk ökning av transporter av denna typ av material är oklart, det är möjligt att myndigheterna under senare år ändrat sitt fokus vilket resulterat i fler kända fall av detta slag. Eftersom det är aktuellt för Sverige just nu och för att det finns anledning att tror att det finns skillnader mellan olika typer av avfallsexporter begränsas studien ytterligare till avfallstransport gällande bilar och bilrelaterat material.

4.3 Beroende variabel

Eftersom vi i detta fall är intresserade av vad som lett till att individer inte följt en viss policy, miljö- och smugglingslagstiftning, blir det effektivaste att undersöka fall med samma värde på den beroende variabeln (illegal export av miljöfarligt avfall). För att kunna fördjupa

förståelsen jämförs dessa fall också med två fall som inte haft några problem med exporter av miljöfarligt avfall, som alltså har ett annat värde på den beroende variabeln. En problematik kring att välja fall på basis av den beroende variabeln i denna studie är att det endast är möjligt att få tag på fall som upptäckts i samband med en illegal avfallsexport. Detta innebär en osäkerhet när det gäller studiens generaliseringsmöjligheter.

4.5 Oberoende variabler

De åtta tänkbara oberoende variablerna i denna studie är; H1 incitamentshinder, H2 övervakningshinder, H3 hinder i upprätthållelse, H4 informations-/uppfattningshinder, H5 övertygelsehinder, H6 gruppeffektshinder, H7 resurshinder och H8 autonomihinder. Se figur 1 sidan 15. Variablerna operationaliseras enligt teorin compliance-regimes. Se sidan 13-14.

4.6 Urval

Då det finns begränsad möjlighet att få tag på fall som har rätt värde på den beroende variabeln blev jag tvungen att välja fall utifrån de domar och beslut som finns på området. Vidare är urvalet begränsat av praktiska geografiska skäl, studien bedrivs i Sverige och vid Göteborgs Universitet vilket gör att förutsättningarna för att undersöka multipla fall från olika delar av världen är kraftigt begränsade. En ytterligare begränsning har gjorts med hänsyn till skribentens språkkunskaper, urvalet är därför begränsat till fall där personen som intervjuas talar flytande svenska eller engelska, domar där det framgår att tolk använts sållades bort. Det begränsade urvalet har en negativ inverkan på studiens generaliseringsmöjligheter.

Tabell 1. Urval

Fall	Illegal export	Bolagsform	Mottagarland	Exporterad product	Påföljd
1	Ja	Aktiebolag	Libanon	Halverad bil	Destruktionskostnad
2	Ja	Aktiebolag	Irak	Motorer	Åtal TR, friad HR
3	Ja	Enskild firma	Benin	Bilar	Destruktionskostnad
4	Ja	Enskild firma	Benin	Däck	Destruktionskostnad
5	Nej	Aktiebolag	-	-	-
6	Nej	Enskild firma	-	-	-

I urvalsprocessen har hänsyn tagits till eventuella påverkansfaktorer som skulle kunna påverka de oberoende variablerna. Om företaget varit inblandat i en illegal export eller ej är

av högsta vikt då det är den beroende variabeln och också första urvalskriteriet. Då företagets bolagsform är en indikator på företagets storlek gjordes urval på grundval av detta, detta eftersom det är möjligt att större företag har andra ekonomiska resurser och tillgång till information och utbildning, vilket skulle kunna påverka flera av de oberoende variablerna. Det finns undantag gällande huruvida bolagsform är en indikator för ett företags storlek, dock inga undantag i detta urval. Variation i mottagarland är relevant då det skulle kunna finnas kulturella aspekter som påverkar individernas val att exportera. Produktslag som exporterats är ett relevant urvalskriterie då det annars kan finnas en risk för en allt för stor homogenitet i urvalsgruppen. Intervjupersonernas påföljd i samband med den illegala exporten är intressant för att det finns anledning att tro att det kan finnas skillnader i hur intervjupersonerna uppfattar policyn beroende på vilken påföljd de fick, vilket i sin tur kan påverka utfall för oberoende variabler.

När potentiella fall valts ut påbörjades en process för att få kontakt med dessa personer, totalt kontaktades 20 personer, varav 6 personer valde att delta. Av etiska och praktiska skäl är deltagandet i studien givetvis frivilligt, vilket innebär att urvalet i viss mån präglas av självselektion. Personerna informerades om studiens övergripande syfte, omfattning, att den görs vid Göteborgs Universitet, samt att de lovades full anonymitet.

Fall 5 och 6 agerar jämförelsepunkt i denna studie, deras syfte är att visa om det finns eller inte finns skillnader mellan dem som exporterar illegalt och dem som inte gör det i denna bransch. De två jämförelsefallen är strategiskt utvalda, fall 5 liknar fall1, trots skillnad i bolagsform, och fall 6 liknar fall 2. Genom att välja jämförelsefall som är lika andra fall i studien finns en större möjlighet att utesluta vissa faktorer som kan vara relevanta för förekomsten av illegala exporten i denna bransch.

4.7 Datainsamling

Studien inleddes med omfattande dokumentstudier. De dokument som studerats är lagtexter, domar, statistik, myndigheters årsredovisning gällande exporten av miljöfarligt avfall, myndigheters handlingsplaner gällande exporterna, EU-direktiv, Basel konventionen, myndighetsbeslut gällande exporten av miljöfarligt avfall.

För att vidare samla in data för denna studie valdes metoden semi-strukturerade intervjuer då intervjupersonerna i denna studie är informanter och deras kunskap och perspektiv på ämnet var av intresse. Genom de semi-strukturerade intervjuerna finns en möjlighet för informanten

att tala fritt om ämnet samtidigt som intervjuaren ges möjlighet att styra samtalet enligt givna teman (Aspers, 2007).

I studiens början gjordes fyra informantintervjuer, med experter på inblandade myndigheter, för att öka förståelsen för problemet i Sverige och de olika myndigheternas roll i arbetet med de illegala exporterna av miljöfarligt avfall. Dessa intervjuer gjordes med experter på Tullverket, Naturvårdsverket, Åklagarmyndigheten och Länsstyrelsen Västra Götaland. Intervjuerna utfördes med en intervjuguide som utformats med hänsyn till de delar av området som ansågs relevanta för denna uppsats. Se bilaga 1.

För att få ett annat perspektiv på problemet gjordes också en andra omgång intervjuer. Den andra omgången intervjuer är gjorda med personer som uppfyller ovan urvalskriterier. Fyra av intervjuerna gjordes över telefon och två av intervjuerna gjordes vid ett fysiskt möte. Alla intervjuer spelades in, intervjuerna är mellan 29 minuter och 139 minuter långa, totalt över sju timmar inspelat material gällande fallen.

Vid intervjuerna användes en intervjuguide som utvecklats med utgångspunkt i teorin och studiens hypoteser. Se bilaga 2 och 3. Intervjuguiden testades på utomstående personer för att säkra att frågorna skulle gå att förstå och besvara. För att göra analysen möjlig krävdes intervjufrågor som anpassats till teorin. För att underlätta analysarbetet ytterligare formades intervjuguidens teman efter teorins tre huvudgrupper. Intervjuerna inleds med ett uppvärmningstema som har som syfte att uppmuntra intervjupersonerna att tala fritt om ämnet. Vidare följer ett tema gällande teorins andra huvudgrupp Informations/uppfattnings-, övertygelse- och gruppeffekter. Anledningen till att den andra huvudgruppen hamnar först är att det är mer logiskt att samtala om intervjupersonens kunskap och uppfattning om lagstiftningen innan det ställs frågor om hur intervjupersonen ser på inblandade aktörers arbete på området. Nästa tema handlar om just det, hur intervjupersonen upplever att myndigheter arbetar på området, det vill säga att temat är utformat efter den första huvudgruppen i Weavers teori Incitaments-, övervaknings- och upprätthållelsehinder. Vidare följer ett tema baserat på den tredje huvudgruppen Resurs- och autonomihinder. Avslutningsvis ställs frågor om hur intervjupersonen ser att arbetet på området skulle kunna förbättras, samt generellt avslutande frågor om de vill tillägga något och så vidare.

Då intervjupersonerna i denna studie är informanter behandlas deras svar som källor, varför det finns anledning att lyfta frågan om källkritik. När det gäller intervjuerna med experter på myndigheter måste den information de ger anses ha hög trovärdighet då den kan styrkas

genom diverse rapporter och myndighetsdokument. Det finns anledning att vara något mer försiktig med antaganden om att information från övriga intervjupersoner, då det är möjligt att dessa individer kan vara färgade av de händelser de berättar om. Uppgifter från dessa intervjuer har kontrollerats mot de myndighetsdokument som finns för respektive fall. När det gäller intervjupersonernas svar på frågor gällande exempelvis uppfattning och information är det omöjligt att styrka svaren, då det rör sig om intervjupersonernas uppfattning och tankevärld snarare än den absoluta sanningen. Detta kan anses problematiskt då informanterna i delar av intervjuerna ger respondentliknande svar.

4.8 Analysmetod

Det material som främst analyseras utifrån det teoretiska ramverket är de intervjuer som rör fallen i denna fallstudie. Delar av materialet transkriberades, de intervjuer som inte transkriberades analyseras istället utifrån utförliga minnesanteckningar. Anledningen till att inte allt material transkriberas är att det rör sig om totalt över 12 timmar inspelade intervjuer, vilket skulle ta allt för lång tid att transkribera inom ramen för denna uppsats. Efter transkribering och minnesanteckningar kodades intervjuerna rörande fallen i denna fallstudie. Kodningen genomfördes genom läsning av det transkriberade materialet och minnesanteckningarna, som markerades med olika färger där intervjupersonen pratat om något som vid första anblick anses relevant för respektive huvudgrupp i Weavers teori. När det fullständiga materialet kodats sorterades materialet vidare, allt som var markerat med en viss färg fördes över i ett dokument för den huvudgruppen. Därefter lästes de tre nya dokumenten för att genomgå samma process igen, för att bryta ner varje huvudgrupp till enskilda oberoende variabler enligt studiens hypoteser. Då studien är av kvalitativ karaktär gjordes inga kvantitativa ansatser i fråga om att räkna ut mest förekommande ståndpunkt eller liknande.

4.9 Etik

En kvalitativ studie med intervjuer som bas innebär alltid etiska dilemman eftersom det rör sig om ett möte mellan människor (Kvale & Brinkmann, 2014). I samband med intervjuerna har hänsyn tagits till ämnets potentiellt känsliga karaktär. För att undvika att någon intervjuperson på något vis skulle uppleva obehag iaktogs försiktighet i samband med uppföljningsfrågor intervjusituationen. Även i arbetet med följande resultatredovisning och analys har etiska överväganden gjorts för att säkerställa intervjupersonernas anonymitet och för att intervjupersonernas svar ska tolkas på ett etiskt acceptabelt sätt.

5. Resultat

I detta avsnitt presenteras de sex fall som denna studie är utformad kring. Varje fall beskrivs var för sig. För att bibehålla den utlovade anonymiteten har jag valt att kalla intervjupersonerna för A, B, C, D, E och F. I fall 1 kallas intervjupersonen A, i fall 2 kallas intervjupersonen B och så vidare. Varje fall presenteras inledningsvis med en sammanfattning i tabellform.

5.1 Fall 1

Tabell 2. Sammanfattning fall 1

Fall 1 - sammanfattning	
Illegal export	Ja
Mottagarland	Libanon
Produkt	Halverad bil
Stoppad	Tyskland
Fall hittat	Beslut från Naturvårdsverket
Påföljd	Destruktionskostnad
Verksamhet	Bilskrot
Bolagsform	Aktiebolag
Tid i branschen	Sedan 1950-tal

Majoriteten av företagets verksamhet rör avtal med försäkringsbolag, de köper bilar för demontering och skrotning av försäkringsbolagen och säljer begagnade bildelar tillbaka till försäkringsbolagen. Incidenten började med att A fick en förfrågan från en kund om en specifik bilmodell. Kunden var en privatperson ville köpa flera bildelar och ville hålla ner kostnaden, varpå A fann en lösning genom att inte plocka isär bildelarna och sälja dem separat, utan istället sågade av bilen så att kunden kunde köpa den del av bilen som innehöll de delar som hen behövde i ett färdigt paket. Affären utfördes som en svensk försäljning. Några månader efter att A sålt den halverade bilen blir hen kontaktad av Naturvårdsverket som i sin tur blivit kontaktade av tyska myndigheter. A informeras om att de hålls ansvariga för destruktion eller tillbakatransport till Sverige av en halverad bil som stoppats. Då A ansåg att kostnaden för en tillbakatransport skulle överstiga kostnaden för destruktion på plats valde de att betala för destruktion i Tyskland. A blev till en början förvånad, eftersom de sålt dessa bildelar i Sverige utan tanke på att de skulle exporteras. A finner det också märkligt att de ska

hållas ansvariga då de inte längre äger dessa bildelar. Men Naturvårdsverket håller inte med och menar att A ska hållas ansvarig då chassinummer på den halverade bilen visar att A var de som avregistrerade bilen.

5.2 Fall 2

Tabell 3. Sammanfattning fall 2

Fall 2 - sammanfattning	
Illegal export	Ja
Mottagarland	Irak
Produkt	Motorer
Stoppad	Sverige
Fall hittat	Dömd i tingsrätt, friad i hovrätt
Påföljd	Böter samt företagsbot
Verksamhet	Bilskrot
Bolagsform	Aktiebolag
Tid i branschen	Ca 40 år

Bilskrotens kundkrets är främst privatpersoner. Fallet rör en tänkt export av 90 bilmotorer till Irak som stoppades i en hamn i Sverige. B hade sålt 70 motorer till en kund, kunden hade också köpt lite mindre bildelar av B, samt köpt ytterligare varor av en annan bilskrotare. Kunden beställde en container som lastades hos B, då motorer väger 100-200kg och är otympliga att hantera. Senare i processen har denna kund uppgett B som exportör av dessa varor, trots att B varken beställt eller betalat för containern eller äger några av produkterna i den. Eftersom B står som exportör blir hen kontaktad när containern stoppas av Tullverket. Åtal väcks och B döms i tingsrätten, domen överklagas och B frias senare i hovrätten.

5.3 Fall 3

Tabell 4. Sammanfattning fall 3

Fall 3 - sammanfattning	
Illegal export	Ja
Mottagarland	Benin
Produkt	Två bilar (sen en bil)
Stoppad	Danmark och Tyskland
Fall hittat	Beslut från Naturvårdsverket
Påföljd	Destruktionskostnad
Verksamhet	Internationell bil-/skrothandlare
Bolagsform	Enskild firma
Tid i branschen	4-5 år

Bilarna stoppades av myndigheter i Danmark varpå Naturvårdsverket blev kontaktade, som i sin tur kontaktade C. C beslutades ansvarig för att transportera tillbaka bilarna till Sverige för destruktion/återvinning. C gjorde detta och fick betala för transporten tillbaka till Sverige, När bilarna var tillbaka i Sverige gjordes inga förändringar på bilarna, det vill säga ingen reparation, tvätt eller annan åtgärd, de exporterades på nytt i exakt samma skick. Varpå de återigen stoppades, denna gång i Tyskland. Tyska myndigheter undersökte bilarna ytterligare och beslutade sig för att godkänna den ena bilen för export till Benin. Den andra bilen klassas som avfall och får inte exporteras till Benin, C blir alltså igen ansvarig för att destruera bilen som klassas som avfall.

5.4 Fall 4

Tabell 5. Sammanfattning fall 4

Fall 4 - sammanfattning	
Illegal export	Ja
Mottagarland	Benin
Produkt	Däck
Stoppad	Tyskland
Fall hittat	Beslut från Naturvårdsverket
Påföljd	Destruktionskostnad
Verksamhet	Export av däck och motorer
Bolagsform	Enskild firma
Tid i branschen	Ca 15 år

Fall 4 rör sig om en export av ungefär 3600 däck. Däcken i containern var packade fyra och fyra, det vill säga tre däck låg inpressade i ett däck, detta för att kunna rymma fler däck i containern. D hade fått i uppdrag av däckens ägare att hantera däcken på detta vis. Att däcken var packade just på detta vis var anledningen till att tyska och svenska myndigheter klassificerade sändningen som avfall, de menar att däcken skadas vid denna hantering och att de inte längre kan användas. D håller inte med om denna klassificering, hen har utbildning och träning från Afrika där denna hantering är vanlig. En container kostar lika mycket att skicka oavsett hur mycket den innehåller, genom att packa containern full kan transportkostnaden för varje produkt i den hållas ner. D valde att få godset transporterat till Sverige då hen var övertygad om att hen kunde få ett bättre pris på en återvinningsanläggning här i Sverige eftersom hen har kontakt med flera anläggningar och känner dem som jobbar där.

5.5 Fall 5

Tabell 6. Sammanfattning fall 5

Fall 5 - sammanfattning	
Illegal export	Nej
Mottagarland	-
Produkt	-
Stoppad	-
Fall hittat	Sökning enligt urvalskriterier
Påföljd	-
Verksamhet	Bilskrot
Bolagsform	Aktiebolag
Tid i branschen	Sedan 1950-tal

Detta fall är ett jämförelsefall, verksamheten innefattar inte export av bildelar eller skrot förutom i enstaka undantagsfall då export kan ske inom EU. Bilskroten skrotar främst bilar åt försäkringsbolag samt säljer begagnade bildelar till försäkringsbolag. Företaget profilerar sig som väldigt miljömedvetet, E menar att de måste hålla en hög standard när det gäller miljöarbete för att behålla kontrakten med försäkringsbolagen. Företaget har aldrig haft några problem med lagöverträdelser gällande miljö eller export.

5.6 Fall 6

Tabell 7. Sammanfattning fall 6

Fall 6 - sammanfattning	
Illegal export	Nej
Mottagarland	-
Produkt	-
Stoppad	-
Fall hittat	Sökning enligt urvalskriterier
Påföljd	-
Verksamhet	Bilskrot
Bolagsform	Aktiebolag
Tid i branschen	Ca 20 år

Även fall 6 är ett jämförelsefall. Personen F uppger att de exporterar en hel del, främst bilmotorer till Nigeria, men de har aldrig haft några problem med stoppade containrar eller

liknande. De är noga med att följa alla regler och anvisningar och har haft besök av Tullverket, länsstyrelsen och ett lokalt miljöförbund som enligt F gjorde omfattande omorganisering av sitt arbete gällande kontrollen av export för fyra år sedan, vid besöken utvecklades en förståelse och ökad kunskap hos alla parter enligt F.

6. Analys och slutsatser

6.1 Analys

Analysen kommer att organiseras kring de uppställda hypoteserna, varje hypotes kommer att gås igenom för att analyseras utifrån intervjupersonernas svar.

Hypotes 1: Incitamentshinder

Den stora frågan här är alltså om intervjupersonerna har incitament att följa gällande policy eller om det finns incitamentshinder. Resultatet visar att alla intervjupersoner upplever att de har incitament att följa lagen. Det finns en bred variation i vilken typ av incitament som de olika personerna beskriver. Rent regelorienterat incitament har presenterats, likaså ekonomiska incitament och även konkurrensrelaterade incitament.

IP D: ”En stoppad container kostar pengar.”³

IP E: ”Vi vill följa lagen för att vi ska kunna vara en auktoriserad bilskrot, och för att vi ska kunna behålla försäkringsbolagen som kunder, de ställer jättehöga krav på miljöbestämmelser.”

Det visade sig också att intervjupersonernas kunskap om straff relaterade till lagöverträdelser för export av miljöfarligt avfall var begränsade. Vilket innebär att den aktuella straffskalan för denna typ av brott kan anses obetydlig.

IP B: ”Jag vet ingenting om export, varför skulle jag göra det? Jag har inte exporterat någonting.”

IP E: ”Vad som räknas som avfall vid export vet jag inte.”

Då det inte finns några stöd för att det skulle finnas incitamentshinder gällande denna policy får inte hypotesen stöd i denna studie.

³ Citatet är översatt från engelska

Hypotes 2: Övervakningshinder

När det gäller eventuella övervakningshinder är det relevant att också se till hur myndigheterna upplever möjligheten till övervakning på området. Eftersom det totala antalet exporter är så stort kan myndigheterna inte övervaka varje export specifikt. Genom olika sannolikhets ekvationer gör Tullverket sökningar för att välja ut kontrollobjekt, genom denna process kan myndigheterna endast hitta det de letar efter. Det är alltså omöjligt att fastställa den totala mängden illegala exporter av miljöfarligt avfall (U. Hagelin, Naturvårdsverket, personlig kommunikation, 230415, P. Hübinette, Länsstyrelsen, personlig kommunikation, 210415, M. Johansson, Tullverket, personlig kommunikation, 080415). Detta faktum tyder på tydliga övervakningshinder, vilket innebär att hypotesen får stöd redan innan intervjupersonernas syn på saken diskuteras. Martin Johansson⁴ på Tullverket beskriver problemet med övervakning på detta vis:

”Tullverket får in omkring 2.2 miljoner tulldeklarationer för export per år, allt är inte avfall, men ur dessa tulldeklarationer ska kontrollobjekt selekteras. Sen är det inte de lättaste objekten att kontrollera rent fysiskt, det är ofta väldigt stora grejer.”

Flera av intervjupersonerna har idéer om hur arbetet med övervakning skulle kunna förbättras, deras uttalanden kan omvänt ses som problem med övervakningen. Varför jag har valt att inkludera dem här.

IP A: ”Den som skulle vilja gå utanför lagens ramar skulle göra det som privatperson egentligen eller med nåt skalbolag eller något annat bakom [...] För den som vill hålla på i utkanten, där finns det alltid möjligheter.”

IP F: ”Förr så fanns det något som hette skrothandlarlicens som innebar att bara vissa som var godkända fick handla med skrot. Hade det funnits kvar så hade det nog varit bättre, då hade det varit lättare att kontrollera. [...] Eller att Tullverket kontrollerar alla containrar innan export, men det hade nog varit svårt”

Hypotesen gällande övervakningshinder får alltså stöd, både från inblandade myndigheter och från intervjupersonerna. Det verkar finnas uppenbara övervakningsproblem med denna policy.

⁴ Personlig kommunikation 080415

Hypotes 3 -Upprätthållningshinder

I denna kategori har jag valt att fokusera på hur intervjupersonerna upplever att myndigheterna jobbar på området och hur det upplever deras kunskap. Jag har alltså valt att tolka upprätthållningshinder i detta fall som brister hos upprätthållarna. Av olika anledningar finns det hinder i upprätthållningen som intervjupersonerna påtalat i denna studie. En återkommande faktor till brister i upprätthållningen är kunskapsnivån hos myndigheterna, flera intervjupersoner beskriver omfattande kunskapsluckor hos inblandade myndigheter. Dessa kunskapsluckor är också nära sammankopplade med den problematik som finns kring definitionen av avfall i denna bransch.

IP B: ”Det är myndigheterna som inte kan det här.”

IP D: “Jag frågade dem på Naturvårdsverket, hjälper ni någon genom att göra det här? Eller är det EU-lag? Jag kan hänvisa dig till Danmark, Norge, England och så vidare. De gör på samma sätt där, myndigheterna känner till det och det är inget problem. Om det är svensk lag måste ni informera dem som är i branschen om vad som är tillåtet och inte. [...] Vi tror att vi skulle vinna om det skulle bli en rättegång, för de går utanför sin befogenhet. Men vi vill inte göra det, vi vill ha samarbete. Säg till oss hur vi ska göra och sluta förstöra våra containrar.”

IP F: ”Jag har hade kontroll av länsstyrelsen när detta började⁵, inga problem eller något sådant. Men jag fick förklara för dem att de inte kan skicka ut folk som inte kan se skillnad på en motor och en växellåda. Han som var här hade inte ens körkort, han visste ingenting om bilar. [...] Det var två man från Länsstyrelsen, tre från Tullverket och två från Söderåsens miljöförbund. Det var inte helt lätt, vi fick diskutera mycket för de kunde inte så mycket. [...] Jag har mer erfarenhet av export och hur det går till än vad de hade tillsammans.[...] Men vi lärde oss av varandra och pratade om att det kommer att ta ett tag innan vi får detta att fungera på ett bra sätt. De hade förslag på hur saker skulle kunna göras bättre, men vissa var inte alls rimliga, det var uppenbart att de inte förstår hur det fungerar.”

Det krävs ingen vidare diskussion för att konstatera att det finns upprätthållningshinder när det gäller arbetet kring export av miljöfarligt avfall, hypotesen får alltså stöd i intervjumaterialet. Inom båda grupper av intervjupersoner finns argument för att det finns upprätthållningshinder för policy om export av miljöfarligt avfall.

⁵ Intervjupersonen syftar på när lagändring kom tillsammans med direktiv från EU 2010

Hypotes 4 - Informations-/uppfattningshinder

Denna kategori handlar om vilken information intervjupersonerna haft tillgång till och hur de uppfattar den informationen. Det verkar vara den heta potatisen på ämnet, kanske föga förvånande då det rör sig om ett mycket komplicerat och ungt regelverk. Flera av intervjupersonerna betonar bristen på information som en viktig bidragande faktor till problemet. En annan problematik rör definitionen av avfall, som berörts tidigare. Definitionsproblematiken går som sagt in i förra hypotesen, hypotes 3 upprätthållningshinder, då flera av intervjupersonerna menar att det är bristande kunskap hos myndigheterna som skapat problemen. I flertalet intervjuer, även med dem som inte haft problem gällande exporter, fall 5 och fall 6, påtalas problem med avfallsdefinitionen. De som har exporterat illegalt, fall 1-4, är alla rörande överens om att de inte uppfattar det som de exporterat som avfall utan som begagnade produkter som ska återanvändas.

IP A: ” Jag har en annan syn på detta för jag tycker inte att det var avfall.”

IP D: De har sagt att vi inte får lasta motorerna direkt på varandra. [...] De vill att vi lastar med en träskiva mellan varje lager. [...] Så förra gången köpte jag träskivor för 4500kr, vilket är onödigt eftersom det inte gör någon skillnad eftersom motorer är så tunga. Och träskivorna är skräp när containern kommer fram till Afrika. Men de säger att vi ska använda träskivor, då gör vi det. [...] Men träskivorna blir faktiskt avfall under transporten och de gör ingen skillnad förutom att det kostar mer för oss. Träskivorna kan inte återanvändas i Afrika, exempelvis är det inte ens tillåtet att importera trä till Nigeria, jag fick 10 000kr i böter förra gången bara för att jag hade lagt träskivor mellan motorerna.”⁶

IP E: ”Om vi säljer en generator till exempelvis Finland tycker jag ju inte att det är en export av miljöfarligt avfall, det är ju en bildel som ska användas.”

Det finns en tydlig problematik i att personer i branschen ser sina produkter som just produkter och att det går utmärkt att sälja dessa inom Sverige men att de riskera att klassificeras som avfall om de säljs till ett land utanför EU. Som beskrivs ovan finns stora hinder när det gäller både information och uppfattning. Hypotesen får alltså stöd i intervjumaterialet. Att dessa hinder finns är ingen nyhet, även myndigheterna ser problematiken med definitionen av avfall (K. Persson, Åklagarmyndigheten, personlig kommunikation, 070415).

⁶ Citatet är översatt från engelska

Hypotes 5 - Övertygelsehinder

Denna kategori rör olika typer av övertygelser som kan påverka målgruppens inställning till policyn, i denna studie kan exempelvis religiösa övertygelser knappast anses relevanta, varför jag istället fokuserat på misstro till policyutvecklarna och kulturella aspekter. Endast en intervjuperson kan anses ha någon typ av övertygelsehinder gällande policy om export av miljöfarligt avfall. Person D har ursprung i Afrika och som jag tolkar det verkar det som att det skulle kunna finnas en skillnad i hur personer ser på branschen och policyn baserat på ursprung och kulturella aspekter. Person D pratar mycket om människorna i Afrika och om hur hen inte kan se att reglerna och implementeringen hjälper dem. På ett vis skulle det gå att se hens uttalanden som att de tillhör föregående hypotes, H 4 informations-/uppfattningshinder, då med betoning på uppfattning. När jag tolkat svaret ser jag ändå en skillnad här mot hur de andra uppfattar situationen, detta är starkare och därför har jag valt att koppla dessa uttalanden till kategorin H 5 övertygelsehinder.

IP D: ”Myndigheterna förstår inte vad de gör, de säger att de har reglerna för att skydda Afrika. Men på vilket sätt skyddar du Afrika genom att stoppa affärsverksamhet som Afrika tjänar på? Mannen som ägde containern med däck, han förlorade väldigt mycket pengar i samband med destruktionsen. Jag vet inte om han fortfarande är i livet.”⁷

Det går med stöd i intervjumaterialet hävda att det finns vissa övertygelsehinder när det gäller policy om exporter av miljöfarligt avfall, hypotesen får alltså stöd. Dock är detta ett litet urval och för att en stark slutsats skulle kunna dras gällande denna hypotes skulle betydligt mer omfattande material behöva användas. Det bör också tilläggas att person D inte är den enda intervjupersonen med ursprung i Afrika, varför slutsatsen förlorar ytterligare styrka.

Hypotes 6 - Grupp-effektshinder

Här gäller det normer inom gruppen och huruvida det är socialt accepterat att följa policyn. Jag har valt att begränsa gruppen till bilskrottningsbranschen samt de som exporterar bilskrot, bildelar och annat bilrelaterat material. Detta eftersom det skulle vara omöjligt att uttala sig om vad hela Sveriges befolkning, som ju är målgruppen för denna policy, tycker om lagstiftningen baserat på vad sex intervjupersoner som alla är i en viss bransch uppger. En sida av detta kan beskrivas med vad Person F svarade på frågan om hur han upplever att han i branschen upplever lagarna och reglerna:

⁷ Citatet är översatt från engelska

IP F: ”De flesta tycker nog att detta är bra, att det oseriösa försvinner och så. Det blir mer seriöst över det hela.”

Den andra sidan av detta är av motsatt uppfattning. I samband med att vi talar om att Person B blivit uppsatt som exportör utan medgivande och sedan blivit åtalad för det beskriver B andras syn på det hela på följande vis:

IP B: ”Jag tror att alla tycker det är förjävligt [...] Men i samband med detta så pratade jag då med Michael Abraham (Ordförande/VD SBR) och då säger han till mig att han har en lista här på sex andra bilskrotare som är utsatta för samma sak.”

Att bilskrotare blir uppsatta som exportör utan medgivande, eller ansvariga för en export som de inte varit delaktiga i är i och för sig inte ett policy-problem som finns i de regler och lagar som gäller export av miljöfarligt avfall, men det är ett problem som drabbar inblandade parter och som påverkar deras syn på policyn och inblandade aktörer. Det finns alltså ett problem som är nära sammanlänkat med policyn som påverkar gruppeffekterna.

Weaver går inte in på hur denna typ av situation kan placeras in i teorin, det vill säga när problem med en policy påverkar en annan policy och uppfattningen om den. Det är därför oklart om denna hypotes får stöd eller inte, då det är svårt att bedöma om problemet som beskrivs här kan ses som ett gruppeffekthinder eller inte. Jag har valt att se intervjupersonernas uttalanden som tecken på gruppeffektshinder, med ovan reservation.

Hypotes 7 - Resurshinder

När det gäller resurshinder har jag frågat intervjupersonerna om deras möjligheter att följa lagstiftningen, samt om de kan komma på något som skulle göra det enklare för dem att följa den. Det konstateras att det är dyrare att göra sig av med avfall i Sverige och att det går att få mer betalat för exempelvis däck och motorer i andra länder. Det skulle därför inte vara en överraskning med svar om att ekonomiska resurser skulle underlätta. Endast en intervjuperson nämner ekonomiska anledningar som grund till sitt handlande. Istället svarade flera intervjupersoner i stil med person F som svarar på frågan om sina möjligheter att följa lagstiftningen:

IP F: ”Det är inga problem alls. Det går som rutin.”

Person C är inte alls insatt i lagstiftningen kring exporter av miljöfarligt avfall, hen menar att det faktum att containern stoppades gjorde att hen kände sig tvungen att skicka bilarna en

gång till. Detta eftersom hen annars skulle förlora så mycket pengar. På följande sätt beskriver hen det med egna ord:

IP C: ”Jag kände mig tvungen. För det första jag tänker på pengarna som jag hade betalat för bilarna och sen tänker jag på chauffören som kört bilarna tillbaka till Sverige. Han tycker att det är helt fel, han ser inget fel på bilarna. Då undrar jag; vad kan vi göra?”

Senare under intervjun pratar vi om det dokument från Naturvårdverket där jag hittade hens namn, det dokument som alltså var anledningen till att jag kontaktade hen från början. Person C menar att hen inte fått någon information om att hen blivit anmäld för misstanke om otillåten avfallstransport av Naturvårdsverket eller någon annan.

IP C: ”Så menar du att som dom dömer mig i Danmark så jag får samma dom här i Sverige eller? Är det så du menar eller? Är det dom i Danmark som har skickat information till Sverige? Är det så du menar då?”

Av citatet går att utläsa att person C har bristande kunskaper gällande det svenska rättssystemet, möjligen skulle detta kunna bero på språksvårigheter eller andra resurshinder. Stundtals är personens uttalanden motsägelsefulla, möjligen skulle också detta kunna bero på språksvårigheter. Handlandet i situationen i fall 3, det vill säga valet skicka bilarna igen, kan tyda på att C inte förstått innebörden av det beslut som togs av Naturvårdsverket.

Genom en analys av insamlat intervjumaterial kan konstateras att det verkar finnas resurshinder av olika slag i problematiken kring exporter av miljöfarligt avfall. Dock bör detta konstaterande tas med försiktighet, då det finns en risk för missförstånd i samband med språksvårigheter vilket också bör tas i beaktning i detta sammanhang.

Hypotes 8 – Autonomihinder

Denna hypotes rör inblandade parter möjlighet till att själv bestämma över sina handlingar i förhållande till policyn. I det insamlade materialet finns det de som menar att de haft full möjlighet att bestämma själva och de som menar att de haft begränsat självbestämmande.

Person D tillhör dem som uppger att de bestämt till fullo över sina handlingar:

IP D: ”Detta var inte första gången jag exporterade, det är mitt jobb. Det var ett aktivt val, som vanligt.”⁸

⁸ Citatet är översatt från engelska

De som menar att de inte haft fullt självbestämmande är person A och person B, i fall 1 beskrivs hur A blev ansvarig för en export som någon annan utfört, hen beskriver situationen såhär:

IP A: ”Att exportera var antagligen tanken från redan från början men det var ju ingenting som jag var medveten om [...] Jag vill vidhålla att i första hand borde man kontakta firman där nere som hade tagit emot det och gått vidare och tagit den som hade tagit grejerna utanför landet.”

Person B hävdar att anledningen till att hen haft de problem som hen haft i samband med denna incident är helt beroende av att någon annan angivit Person B som exportör av sändningen. Detta kan tolkas som en brist på självbestämmande. Såhär uttrycker B situationen med egna ord:

IP B: ”Så jag har alltså på felaktigt sätt blivit uppsatt som exportör och tack vare det sitter jag i skiten”

När det kommer till huruvida denna hypotes får stöd eller inte blir konstaterande detsamma som i hypotes 6 – Grupp-effektshinder, eftersom det rör sig om samma problem, som egentligen är ett problem utanför det egentliga policyområdet. Det faktum att någon kan anges som exportör utan medgivande och sedan bli ansvarig för detta är snarare en fråga om urkundsförfalskning än något som tillhör den egentliga lagstiftningen rörande otillåtna exporter av miljöfarligt avfall. Det är alltså oklart om denna hypotes får stöd eller inte, eftersom Weaver inte går in på hur en sådan situation klassificeras. Även här har jag valt att tolka teorin generöst och inkludera dessa svar som tecken på policyhinder.

6.2 Slutsatser

För att återkoppla till denna studiens frågeställning: ”Varför efterföljs inte policy gällande export av miljöfarligt avfall?” Svaret som denna uppsats ger denna fråga är ”det beror på”. I tabell 8 nedan presenteras resultatet från det analyserade materialet i en tabell. Resultatet från denna studie tyder på att det verkar finnas ett mönster som tyder på skillnader mellan dem som har exporterat illegalt och dem som inte gjort det. Det generella mönstret tyder på att de som har exporterat illegalt uppger fler efterlevnadshinder än dem som inte har exporterat illegalt. Det innebär att teorin, compliance-regimes får stöd. Studien visar att det finns hinder i policyn gällande övervakning, upprätthållelse, information/uppfattning, övertygelse, gruppeffekter, resurser och autonomi. Den enda hypotesen som inte fick stöd i materialet är

den första, incitamentshinder. Att den inte fick stöd betyder inte nödvändigtvis att det inte finns några incitamentshinder med denna policy, det vi kan säga med säkerhet är att det inte fanns några sådana hinder i den grupp som detta urval innefattar. Denna vaga kunskap är beroende av studiens svaga generaliseringsmöjligheter. Då urvalet är litet och begränsat till en typ av avfall i ett land går det inte säga att studiens resultat går att applicera på hela populationen.

Tabell 8. Sammanfattning av resultat efter analys

Ett X innebär att hypotesen fått stöd i det aktuella fallet.

Hypotes	Fall 1	Fall 2	Fall 3	Fall 4	Fall 5	Fall 6
1. Incitamentshinder	-	-	-	-	-	-
2. Övervakningshinder	X	X	-	X	-	X
3. Upprätthållelsehinder	X	X	X	X	-	X
4. Informations-/uppfattningshinder	X	X	X	X	X	X
5. Övertygelsehinder	-	-	-	X	-	-
6. Gruppeffektshinder	-	X	-	X	-	-
7. Resurshinder	-	-	X	-	-	-
8. Autonomihinder	X	X	-	-	-	-

Den använda teorin, compliance-regimes, får som sagt ytterligare styrka i denna studie. Det går att använda denna teori även till detta policyområde. Denna studie har inte tillräckliga generaliseringsmöjligheter för att ligga till grund för några större policyförändringar, men bör kunna fungera som en vägvisare för framtida forskning. Om någon i framtiden skulle göra en större studie och använda Weavers teori skulle det vara möjligt att kvantitativt utforska vilka policyhinder som är av störst vikt för att målgruppen ska efterleva policyn. Genom en sådan framtida studie skulle det vara möjligt att efter dessa resultat utforma justeringar för att utveckla policyn till en ökad efterlevnad.

Vidare visar resultatet på efterlevnadshinder för båda grupperna när det gäller information/uppfattning och upprätthållelse. Detta resultat skulle kunna tyda på att det finns generella problem med policyn gällande dessa delar av implementeringen. Det skulle också kunna innebära att just dessa efterlevnadshinder inte är av vikt för efterlevnaden av policyn

eftersom också de som efterlever policyn uppger hinder med just detta. Då detta är en kvalitativ studie finns inga ambitioner att räkna ut mest förekommande eller liknande. Dock skulle det kunna vara lämpligt för framtida forskning att fokusera på kvantitativa ansatser för att förstå dessa mönster ytterligare.

I inledningen presenterades en spännande gåta som väckte mitt intresse för detta område. Frågan var varför någon väljer att exportera miljöfarligt avfall, det rör sig om ett lågt monetärt värde, mottagarländer med köpsvaga kunder, dyra transporter och en risk för påföljder då det är olagligt. Gåtan har fått ett svar. Det verkar röra sig om definitionsproblematiken även här. De som exporterar ser inte varorna som avfall, vilket också tar bort den illegala aspekten ur gåtan. Det som finns kvar av gåtan är alltså en produkt med ett lågt värde som säljs till personer med lite pengar, vilket i sig inte kan anses som något annat än logiskt.

För problemet och policyområdet som sådant står klart för mig att det är definitionen av avfall som är det stora problemet. Det blir problematiskt när en bransch ser på något på ett sätt och myndigheter och lagar ser på det på ett annat sätt. Det väcker moraliska frågor om vem som ska ha rätt att bestämma över vem. Teoretiker över praktiker? Säljare över köpare? Européer över afrikaner? Dessa frågor får inga svar i denna uppsats, de lämnas till framtida forskning.

7. Källförteckning

7.1 Böcker och vetenskapliga publikationer

Aspers, P. (2007). *Etnografiska metoder. Att förstå och förklara samtiden*. Malmö: Liber AB.

Baggs, Jen (2009). International Trade in Hazardous Waste. *Review of International Economics* 17(1) 1-16

Baird, R., Curry, R. & Cruz, P. (2014). An overview of waste crime, its characteristics, and the vulnerability of the EU waste sector. *Waste management & research* 32 (2): 97-105

Börzel, Tanja A. & Panke, Diana (2013). "Europeanization". In Cini, Michelle & Pérez-Solórzano Borrágán, Nieves (eds.). *European Politics*. Oxford University Press, Oxford.

Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik & Wängnerud, Lena (red.) (2012). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 4., [rev.] uppl. Stockholm: Norstedts juridik

Felson, Marcus (2013). "The routine activity approach as a general crime theory". I McLaughlin, Eugene & Muncie, John (red.). *Criminological perspectives: [essential readings]*. 3. ed. Thousand Oaks, CA: Sage Publications

Fikru, Mahelet G. (2012). Trans-boundary Movement of Hazardous Waste: Evidence from a New Micro Data in the European Union. *Review of European Studies* 4:1: 3-14

Gibbs, Carole & Simpson, Sally S. (2008). Measuring corporate environmental crime rates: progress and problems. *Crime Law Soc Change* 51:87-107

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2014) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur: Lund

Massari, Monica & Monzini, Paola (2004). Dirty Business in Italy: A Case-study of illegal Trafficking in Hazardous Waste, *Global Crime*, 6:3-4, 285-304

Nordsteds ordböcker (2015). Finns tillgänglig via länken:

<http://www.ord.se/oversattning/engelska/?s=compliance&l=ENGSVE> Källa hämtad 2015-04-

Pease, Ken (2013). Rational choice theory. I McLaughlin, Eugene & Muncie, John. (red.) *The Sage dictionary of criminology*. 3rd ed. London: SAGE

Ruggiero, Vincenzo & South, Nigel (2010). Green Criminology and Dirty Collar Crime. . *Critical Criminology*. 18:251-262

SBC. (2010) Waste without frontiers – global trends in generation and transboundary movements of hazardous wastes and other wastes. Geneva: SBC. Tillgänglig via: <http://archive.basel.int/pub/ww-frontiers31Jan2010.pdf> (Hämtad 2015-04-13).

Stone, Deborah (2012). *Policy paradox: the art of political decision making*. 3rd ed. New York: W.W. Norton & Co.

Tombs, Steve & Whyte, Dave (2013). White collar crime. I McLaughlin, Eugene & Muncie, John. (red.) *The Sage dictionary of criminology*. 3rd ed. London: SAGE

Tompson, L. & Chainey, S. (2011). Profiling illegal waste activity: using crime scripts as a data collection and analytical strategy. *European Journal on Criminal Policy and Research* 17:179-201

Weaver, R. Kent. (2014), Compliance Regimes and Barriers to Behavioral Change. *Governance*, 27: 243–265.

Weaver, R. Kent (2015). Getting People to Behave: Compliance Regimes and Behavioral Change. *Public Administrative Review*. (Artikeln är accepterad, men ännu ej publicerad I tidskriften)

White, Rob (2009). Researching Transnational Environmental Harm: Toward an Eco-Global Criminology. *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice* 33:2 229-248

7.2 Rapporter och övriga publikationer

Naturvårdsverket. 2010. *Transporter av avfall över gränserna*. Rapport/Naturvårdsverket: 6347. Stockholm: Naturvårdsverket

Skagerö, Alfred & Korsell, Lars (2006). Är vi bra på miljöbrott? En snabbanalys. Rapport/Brottsförebyggande rådet: 2006:5. Stockholm: Brottsförebyggande rådet

Walej, Annica, Liljedahl, Birgitta, Darin Mattsson, Kristoffer & Simonsson, Louise (2013). Miljöbrotts roll i terrorism, konflikt och kriminalitet. I Lindell Tham, Magdalena, Jerker, Hellström, Molin, Lena & Wiss, Åke (red.). *Strategisk utblick 2013*. FOI-R--3675—SE. Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut

7.3 Lagar och förordningar

EG 1013/2006. *EG-förordning nr 1013/2006. Om transport av avfall* (2006). Hämtad 2015-04-15 från <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:190:0001:0098:SV:PDF> .

EG 2006/12. *EG-förordning nr 2006/12. Om avfall* (2006). Hämtad 2015-04-15 från <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=CELEX:32006L0012>

EG 2008/98. *EG-förordning nr 2008/98. Om avfall och om upphävande av vissa direktiv* (2008). Hämtad 2015-04-15 från <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=CELEX:32008L0098>

SFS 1998:808. *Miljöbalk*. Stockholm: Justitiedepartementet

SFS 2000:1225. *Lag om straff för smuggling*. Stockholm: Justitiedepartementet

7.4 Digitala källor

Polisen (2010). *You can only clap with two hands! En film om illegala gränsöverskridande avfallstransporter*. EU: European Union Network for the Implementation and Enforcement of Environmental Law (IMPEL-TFS).

7.5 Intervjuer

A, mindre aktiebolag, auktoriserad bilskrot, verksamt i Sverige sedan 1950-tal, intervjun utfördes över telefon 150504

B, litet aktiebolag, auktoriserad bilskrot, intervjun utfördes i företagets lokaler 150505

C, enskild firma med inriktning på trading av begagnade bilar, varit i branschen i 4-5 år, intervjun utfördes över telefon 150506

D, enskild firma med inriktning på trading av framförallt däck med också bilmotorer, varit i branschen i ca 15 år, intervjun utfördes på engelska då det är intervjupersonens modersmål och den utfördes i intervjupersonens hem 150510

E, mindre aktiefbolag, auktoriserad bilskrot, verksamt i Sverige sedan 1950-tal, intervjun utfördes över telefon 150513

F, enskild firma, auktoriserad bilskrot, varit i branschen i ca 20 år, intervjun utfördes över telefon 150513.

8. Bilagor

Bilaga 1

8.1 Intervjuguide 1 - Myndighetspersoner

Inleder med information om uppsatsen och syftet med intervjun och hur det kommer att vara upplagt. Fråga om inspelning.

Tema 1: Arbetet på myndigheten

- Berätta om ditt jobb på myndigheten
- Hur länge har du jobbat med avfallsfrågor?
- Hur hamnade du på din nuvarande position?
- Vad innebär ditt arbete?

Tema 2: Exporter av miljöfarligt avfall

- Berätta om myndighetens roll i arbetet med exporter av miljöfarligt avfall.
- Berätta om myndighetens arbetssätt gällande exporterna.
- Vilken problematik finns kring exporterna och myndighetens arbetssätt?
- På vilket sätt påverkar lagstiftningen myndighetens arbete?
- På vilket sätt påverkar den politiska styrningen arbetet?

Tema 3: Exportörerna

- Har du någon generell uppfattning om vilka som exporterar miljöfarligt avfall?
- Vilka typer av förklaringar till varför någon exporterar känner du till?
- Finns det andra typer av förklaringar till att någon väljer att exportera miljöfarligt avfall som du anser rimliga?

Tema 4: Historisk utveckling

- Hur har målen gällande exporter av miljöfarligt avfall utvecklats över tid?
- Hur har myndighetens arbete med miljöfarligt avfall utvecklats över tid?
- Hur har ditt eget arbete med exporterna utvecklats över tid?
- Har du någon uppfattning om exportörerna har förändrats/utvecklats över tid?
- Hur upplever du att myndighetens kunskap på området har utvecklats?
- Hur upplever du att andra myndigheters kunskap och intresse för området har utvecklats över tid?
- Har du någon uppfattning om hur kunskapen och intresset hos allmänheten har förändrats över tid?

Tema 5: Framtiden

- Hur tror du att fältet kommer att utvecklas i framtiden?
- På vilket sätt skulle fältet utvecklas i framtiden för att det skulle vara gynnsamt för myndigheten?

Tema 6: Avslutning:

- Har du något att tillägga?
- Kan jag återkomma till dig om jag skulle ha ytterligare frågor under arbetes gång?
- Har du några frågor till mig?

Bilaga 2

8.2 Intervjuguide 2 – Fall som exporterat illegalt

Inleder med information om uppsatsen och syftet med intervjun och hur det kommer att vara upplagt. Fråga om inspelning och informera om anonymitet.

Tema 1: Uppvärmning

- Hur länge har du jobbat i branschen?
- Vad går verksamheten ut på? Vad innebär arbetet?
- Hur går din verksamhet? Ekonomiskt?
- Kan du berätta vad som hände? Vad var det för saker som ledde fram till att den aktuella sändningen exporterades?

Tema 2: Information/uppfattning, övertygelse och gruppeffekter

- Vad vet du om dagens lagstiftning om exporter av miljöfarligt avfall?
- Vilken uppfattning har du om dagens lagstiftning om exporter av miljöfarligt avfall?
- Kan du minnas om du hade en annan uppfattning före incidenten?
- Vad visste du om lagstiftningen då?
- Vad tror du är syftet med lagstiftningen?
- Vad tror du är grunden till att du uppfattar lagstiftningen som du gör och gjorde?
- Har du någon uppfattning om hur andra personer i branschen upplever lagstiftningen?
- UPPFÖLJNING

Tema 3: Incitament, övervakning och upprätthållning

- På vilket sätt tror du att du skulle tjäna på att följa lagen?
- Hur upplever du risken att bli upptäckt vid lagöverträdelse?
- Vad har du för uppfattning om upprätthållningen av lagen?
- Vad är din uppfattning om inblandade myndigheters arbete på området, exempelvis Tullverket, Naturvårdsverket, Länsstyrelsen, Polisen och Åklagarmyndigheten?
- Vad är din uppfattning när det gäller inblandade myndigheters kunskap och prioritering av området exporter av miljöfarligt avfall?
- Vad vet du om påföljder för denna typ av lagöverträdelse?
- UPPFÖLJNING

Tema 4: Resurs och autonomi

- Hur upplever du dina möjligheter att följa lagstiftningen?
- Kan du komma på någon typ av resurs som skulle gjort det lättare för dig att följa lagstiftningen? (Pengar, utbildning, språkkunskaper, kontaktnät, osv)
- I vilken mån upplever du att du bestämde själv över dina handlingar vid incidentens början?
- Fanns det någon slags yttre påtryckningar på något sätt som påverkade dig i valet att exportera sändningen?

- UPPFÖLJNING

Avslutande frågor

- Skulle du gjort likadant idag om du var i samma situation? Det vill säga exportera miljöfarligt avfall till ett land utanför EU.
- Vad tror du att staten skulle kunna göra för att de illegala exporterna av miljöfarligt avfall ska upphöra?
- Finns det någonting som du vill tillägga?
- Kan jag få återkomma till dig med ytterligare frågor senare under arbetets gång om jag skulle behöva följa upp något?

Bilaga 3

8.3 Intervjuguide 3 - Jämförelsefall

Inleder med information om uppsatsen och syftet med intervjun och hur det kommer att vara upplagt. Fråga om inspelning och informera om anonymitet.

Tema 1: Uppvärmning

- Hur länge har du jobbat i branschen?
- Vad går verksamheten ut på? Vad innebär arbetet?
- Hur går din verksamhet? Ekonomiskt?

Tema 2: Information/uppfattning, övertygelse och gruppeffekter

- Vad vet du om dagens lagstiftning om exporter av miljöfarligt avfall?
- Vilken uppfattning har du om dagens lagstiftning om exporter av miljöfarligt avfall?
- Vad tror du är syftet med lagstiftningen?
- Vad tror du är grunden till att du uppfattar lagstiftningen som du gör och gjorde?
- Har du någon uppfattning om hur andra personer i branschen upplever lagstiftningen?
- UPPFÖLJNING

Tema 3: Incitament, övervakning och upprätthållning

- På vilket sätt tror du att du skulle tjäna på att följa lagen?
- Hur upplever du risken att bli upptäckt vid lagöverträdelse?
- Vad har du för uppfattning om upprätthållningen av lagen?
- Vad är din uppfattning om inblandade myndigheters arbete på området, exempelvis Tullverket, Naturvårdsverket, Länsstyrelsen, Polisen och Åklagarmyndigheten?
- Vad är din uppfattning när det gäller inblandade myndigheters kunskap och prioritering av området exporter av miljöfarligt avfall?
- Vad vet du om påföljder för denna typ av lagöverträdelse?
- UPPFÖLJNING

Tema 4: Resurs och autonomi

- Hur upplever du dina möjligheter att följa lagstiftningen?
- Kan du komma på någon typ av resurs som skulle gjort det lättare för dig att följa lagstiftningen? (Pengar, utbildning, språkkunskaper, kontaktnät, osv)
- I vilken mån upplever du att du bestämmer själv över dina handlingar när det gäller att inte exportera illegalt?
- Finns det någon slags yttre påtryckningar på något sätt skulle kunna påverka dig att exportera sändningar på ett illegalt sätt?
- UPPFÖLJNING

Avslutande frågor

- Kommer du att fortsätta arbeta på det sätt du gör idag, eller finns det en risk att du börjar exportera mer?
- Vad tror du att staten skulle kunna göra för att de illegala exporterna av miljöfarligt avfall ska upphöra?
- Finns det någonting som du vill tillägga?
- Kan jag få återkomma till dig med ytterligare frågor senare under arbetets gång om jag skulle behöva följa upp något?